

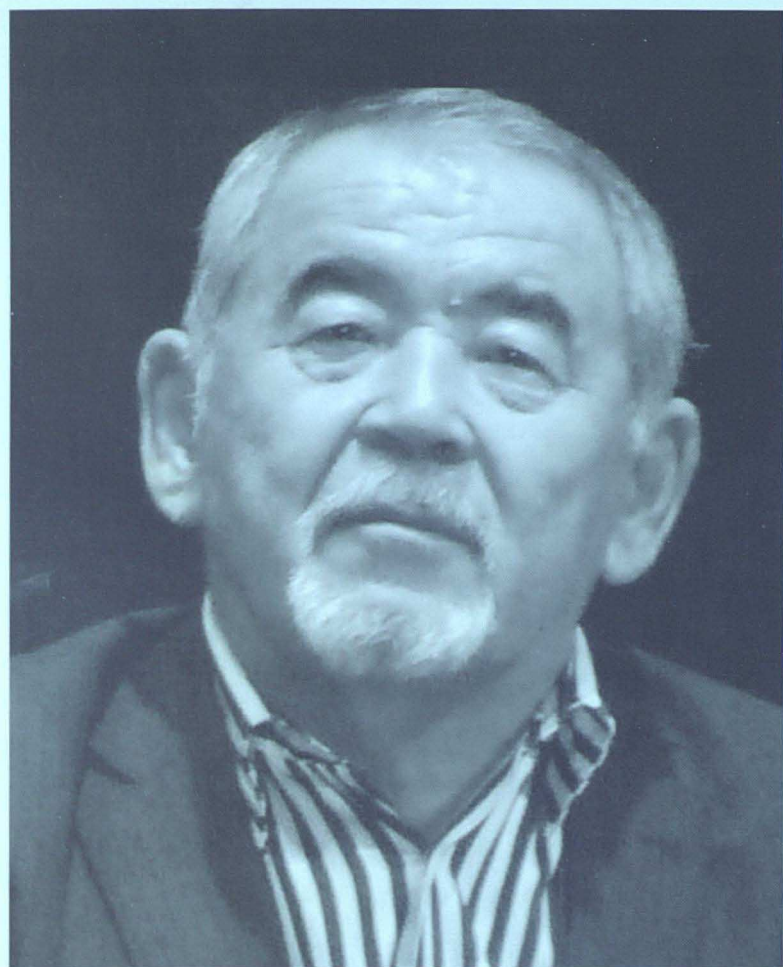
Сарыарқа кітапханасы

ЖҮРСІН
ЕРМАН

АСЫЛ АЖАР

Қарағанды облысының әкімдігі

Ақылдастар алқасы:

Әбдішев Б., төраға

Жұмабеков Б., төраға орынбасары

Жайлыбай Ғ., төраға орынбасары

Аймағамбетов Е.

Ақсұңқарұлы С., жауапты хатшы

Ахметов К.

Ғазалиев А.

Дулатбеков Н.

Исабеков Н.

Көбеев Е.

Қаңтарбекова Г.

Омаров Ә.

Редакциялық алқа:

Асанов Қ.

Әскербекқызы Ж.

Бексейітов С.

Кәпұлы Д.

Қазанқапов Ж.

Құрмансейіт Қ., жауапты редактор

Мұхиден Б.

Рамазан Д.

Тұрлынова Р.

ЖҮРСІН
ЕРМАН

АСЫЛ АЖАР

Өлеңдер

FOLIANT
БАСПАСЫ

Астана-2014

УДК 821.512.122-1

ББК 84 (5 қаз)-5

Е 69

Сарыарқа кітапханасы

Е 69 **Ерман Ж.**
Асыл ажар. Өлеңдер / Жүрсін Ерман. – Астана:
Фолиант, 2014. – 384 б. – (Сарыарқа кітапханасы)

ISBN 978-601-292-841-9

Көрнекті ақын, М. Мақатаев атындағы сыйлықтың иегері Жүрсін Ерманның «Сарыарқа кітапханасы» сериясымен жарық көріп отырған бұл жинағына таңдаулы туындылары топтастырылды.

Кітап жырсүйер көпшілікке арналған.

УДК 821.512.122

ББК 84 (5 қаз)-5

ISBN 978-601-292-841-9

© Ерман Ж., 2014

© «Фолиант» баспасы, 2014

ҰЛЫТАУДЫҢ ҚЫМЫЗЫ

Біз үшін атамыздың асы – қымыз,
Қымызбен алшы түсер асығымыз.
Сусынын махаббаттың қанып іш деп
Қолынан қымыз құйсын ғашығымыз.

Бал дәмі таңғалтады, толғантады,
Толтырып тостағанды қолға ал тағы.
Қымызбен қоса жұтқың келеді екен
Қымсынып қымыз берген сол қалқаны.

Қымыз құй!
Қымыз ішсем – бапқа келем,
Қымыздан артық қазақ таппаған ем.
Атамның асын ішсем, желік буып,
Аузымнан ақтарылар қап-қап өлең.

Шөлінен шығып едім сағыныштың,
Қымызын Ұлытаудың қанып іштім.
Аңқанды алқағанда аппақ сусын
Басылар алаулаған жалыны іштің.

Қадірін қайдан білсін жоқ үлгінің,
Торсықты тосырқайды көп ұл бүгін.
Баптаулы бал қымыздан аңқып тұрар
Түтінін аңсадым-ау тобылғының.

Телміртпей тостағанға, қымызды бер,
Қымызға қазақтай боп кім үздігер?
Мен нағыз қазақтың ба, басқамын ба –
Қызығып жұтқанымда қымыз білер.

Болсын деп үйір-үйір жылқым аман
Көңлім Қамбар ата жұртына алаң.
Балшықтай ұлдарымды баули берсін
Жарықтық жусан исі бұрқыраған.

Шешемнің шелек шайып, іс қылғаны,
Тері мес, жез самауыр, мыс құмғаны
Елестей көлбеңдейді көз алдымда
Татыса таңдайыма ыстың дәмі.

Қапысыз қадірлесен қонағыңды,
Қарағым, қылтыңдатпа коньяғыңды.
Сарқып құй сабадағы сусыныңды,
Жібітсін жыбырлаған тамағымды!

ІЗДЕУ САЛУ

Жеткіземіз деп жүріп жолдарды Айға,
Жиреншені,

алмаймыз Алдарды ойға.

Шырт түкіріп, шақшасын қағып қойып,
Қабағымен ықтырар шалдар қайда?!

Жеті қырдың астынан тың тыңдаған
Жігіт қайда – сақтайтын жылқыңды аман?
Ажал жетсе арысқа – жоқтау айтып,
Жесір қайда – жұбанбай сұңқылдаған?!

Тұлпарларын жүрсе де мініп қойға,
Тектілігі қанымен тұнып бойда,
Қарындастың басына күн туғанда
Ту түбінен табылар жігіт қайда?!

Бәлесі көп бықсытып өрт-өсегін,
Бұрышында тұрмайтын әр көшенің
Ару қайда – ар, ұят, иманымен
Жайнамаздай күтетін жар төсегін?!

Қыздар қайда – Мәжнүннің ғашығындай,
Келін қайда – аспанның ашығындай?!
Омпысына қорғасын құйып қойған
Бала қайда – құлжаның асығындай?!

Намыс болса, оянар өзі-ақ бойда
деп жүргенде
ағарып көз ақпай ма?

Алты алаштың арманын арқалаған,
Асып туған атадан қазақ қайда?!

Бар азапты арқама тиегендей
Мен өлуім керек қой,
Киём өлмей.
...Қазақ іздеп жүрмін мең, қазақ іздеп,
Күндіз шырақ ұстаған Диогендей!

ҚАЗАҚ БАЛАСЫН ҚАЙРАУ

Шежірені шиырлап тарата алам,
Тусақ, туған шығармыз әр атадан.
Өзіңді өзің сүйрелеп, қатарға қос,
Ей, қазақтың баласы қара табан!

Қарындаспын, қандаспын, жүректеспін,
Сол жүректен мен саған тілектеспін.
Алп-алп басқан аталар әулетіміз,
Сенен асып туған жоқ білекті ешкім.

Көптен көмек күтпей-ақ,
                достан – қайыр,
Тас маңдайдан тағдырды жасқанбай ұр.
Сен туғанда қуанған әке-шешең
Берді ғой деп Тәңірім қошқардай ұл.

Күнге қарап, қырандай қанатың кер,
Сені көріп серпілсін қара түндер.
Сұрамайды Құдайдан ұлды қазақ
Жүрсе екен деп әйтеуір санатында ер.

Жайсаңсың сен,
                жарқылдап жүр ендеше,
Жігіт оңбас – жігерді шідерлесе.
Үлесіңді тартып ал, сұрап алма,
Ешкімнен де именбе.
                Жіберме есе!

Сыр қадірі – тек қана сұрасқанша,
Жат түгілі, жақынға сыр ашпа онша.
Сен басқадан артықсың – анаң егер
Қуанғаны қалжа жеп рас болса!

Болу керек жігітке айла күшті,
Парасатпен пайымда пайдалы істі.
Барша қазақ елінің бақ-талайы
Тағдырыңа бір сенің байланысты.

Жігітсің бе мақсаты, мұраты бар –
Құз басынан құлжанды құлатып ал.
Жарқ ететін сағатың соғады әлі,
Оқталмаған мылтық та бір атылар!

Өз жолыңды табатын жетті күнің,
Алғырлығың көрінсін,
ептілігің.
Болсаң болып, болмасаң – бордай тозып,
Танылатын шақ осы тектілігің!

Сен оңбасаң, оңады қайдан халық?
Тойдан қалсаң қамықпа.
Ойдан қамық.
Аламанға түскенде бәйгеңді алып
Сен жүруге тиіссің жайраң қағып.

Тауқыметін тартсаң да азаптың көп,
Қуана біл, қарағым, қазақпын деп.
Атыңды сәл оздырсаң, сол қазағың
Жібереді мықты ғып.
Өзі-ақ. Күндеп!

АҚЫННЫҢ ҮЙІ
НЕМЕСЕ
ҚАСЫМ АМАНЖОЛОВТЫҢ
ҮЙІН ҚИРАТУ

Дегені қайда – басылды құйын?
Ақылым жетпей, ашиды миым:
Виноградов көшесіндегі
Қиратып жатыр Қасымның үйін.

Қайтейін, кембақ астана, сені –
Тиетіндей-ақ басқаға себі,
Қиратып жатыр Қасымның үйін,
Қиналып тапқан баспанасы еді...

Шақыр да шұқыр шаққанда әйнегің
Ажалдың сездім ақпандай лебін.
Біртіндеп сөгіп қабырғаларымды,
Кеудемді бұзып жатқандай менің!

Жырды қорғаудың кешікті ережесі,
Қирады, сынды есік-терезесі.
Сәби жырлардың бесігі еді,
Бар екен сонша бесікте несі?

Шашылды жерге – шамдары сынғыр,
Тағы да үйсіз қалды арысың бір.
Қиратып жатыр Қасымның үйін
Қатыгез жандар, қолдарың сынғыр!

Жүйрігім еді жыр көшіндегі,
Бауырын жазып бір көсілмеді.
Қиратып жатыр Қасымның үйін,
...Біздің үй соның іргесінде еді!

АҚЫННЫҢ ЖАРЫ

Түндердің енді серпі қанатын,
 Күн келді демді еркін алатын.
 «Келеді қайтып, өлеңін айтып»
 Соғыстан тапқан дерті бар ақын.

Тізгіні қолға тиген сәт енді,
 Сабаға түспек үйленсе әпенді.
 Сабылып іздеп,
 Сабырсыз жүрек,
 Сағынып құшты сүйген Сәпенді.

Моңына жар боп келіп асылды,
 Көңілдің шемен шері басылды.
 Сәпен сұлу да серігім деді
 Сұр шинель киген сері Қасымды.

Шерлі болмасаң, шерді ұғасың ба,
 Еркелесең де, ерді басынба.
 Серінің серттей сөзіне сеніп
 Тағдырын Сәпен берді Қасымға:

– Айналсын, – деді, – сертіне сертім,
 Дертінді менің дертім егермін.
 Әніңді сенің айтып өтермін,
 Күйіңді сенің шертіп өтермін.

Бір ғана сөзді сұрасып алмақпын:
 Шын сүйсең – сертте тұрасың, ардақтым.

Пейілін маған нәсіп ете гөр
Айшаны сүйген Расул Аллаһтың!

...Жүр екен жүрек тек іштен жүдеп,
Таптым-ау жебер періштемді деп,
Сәпен сұраған сол ауыр сертке
Сеніскен жүрек
                                келісті елжіреп.

– Дауасыз жалғыз себепке айналып,
Тек ажал бізді бөлектей ме анық?
Садағаң болсын Сәпенің онда,
Өтейін сені бөбектей бағып!

...Қуантып көзін көрікті Ай, Күні,
Қалар деп шошып сөніп қай күні,
Қасымның жары қасында жүрді
Бөліп бақытты, бөліп қайғыны.

Көрсетпей көзден шық құлағаның,
Уын да бірге жұтты қаланың.
Қасыммен бірге жадырап күліп,
Қасыммен бірге шытты қабағың.

Торғын деп киіп ескі көйлекті,
Қасыммен бірге кешті бейнетті.
Тарпаңдау ақын тарыққан жардың
Кейіген сөзін естімей кетті.

«Қамығып келсем – күліп тұрасың,
Дертімнің барын ұмыттырасың».
Өлеңнің отын лаулатып жағып,
Жаураған жарын жылытты Қасым.

Азайды дерті, басылды мұңы,
Көңілдің жайнап ашылды гүлі.

Сақыпжамалы – Қасымның жары,
Қасымның айы, Қасымның күні.

Жарының көзі – сезім айнасы,
Жалт ете қалған кезін ойлашы.
Қасымның жары – өзі Лаурасы,
Қасымның жары – өзі Ләйласы.

Деген жоқ дертке басым байланды,
Ақынды көрді досындай мәңгі.
Зәредей селкеу арада қалмай,
Сәпеннің өзі Қасымға айналды.

Ақылын құяр арна табылды,
Үйінде жұмақ орната білді.
Махаббатының шырағын жағып,
Тәңірге емес, жарға табынды.

Сөзбенен сомдап таза сымбатын,
Жүрекке мәңгі жазасың ба атын?
Ақылман әйел – ақынның бағы,
Ақынның соры – мазасыз қатын.

Желіксе ақын – жері көтерер,
Желікпен жырдың жерігі өтелер.
Тәңірім, барлық ақынға сондай
Айнымас жарды серік ете гөр!

Қосылып үні егіз бұлақтың,
Жемісін халаал жегізді бақтың.
Сегіз жыл бірге дәурен кешірді
Салтанатындай сегіз жұмақтың.

Өбектеп дертін, жарасын емдеді,
Алдырды қолға анасын елдегі.

Отқа да түсті пәруана жары,
Ажалға бірақ шамасы келмеді.

Өлеңін жазып хатындай мәңгі
Қасымы өлмес ақынға айналды.
Шарасы қайсы, шырағы сөніп,
Хош айтар сәті жақындай қалды.

Елестет көзге Қасым ажалын,
Суалтты сырқат асыл ажарын.
Өмірден өтер сағаты жетіп,
Шақырды Қасым қасына жарын.

Қалтқысыз сүйген қыз есінде еді,
«Жастығымды өзі түзесін» деді.
Сылқ ете қалды Қасымның басы
Сақыпжамалдың тізесіндегі.

Өмір таусылды. Сайран басылды.
Ажал кеп алды қайран Қасымды.
Ұйықтап кетті Айша анамыздың
Тізесіндегі Пайғамбар сынды.

Сөзінен сыпсың шошымай елдің,
Келеді мен де осылай өлгім.
Пейіште нұрын шалқытсын Аллаһ
Ақынды сүйген асыл әйелдің!

ҚАРАҒАНДЫ

Туған жерге талантыңды қишы бар,
 Өлең арна,
 Ән асқақтат,
 Күй шығар.
 Қарағанды – Қазыбектің шапаны –
 Шалғайында Сарыарқаның исі бар.

Күдірейсе шахталардың жотасы
 Ауасынан көмір дәмін татасың.
 Қарағанды – көре білген кісіге
 Тәттімбеттің күйлерінің нотасы.

Алмас қылыш, қында жатып жұқардың,
 Келер әлі балдағыңнан тұтар күн.
 Алба-жұлба ала бұлттың ішінде
 Елесі жүр буырқанған Бұқардың.

Қарағанды – алғы сөзі ғасырдың,
 Нүркен болып атағыңды асырдың.
 Теміртаудың будақ-будақ түтіні –
 Шамырқанған шумақтары Қасымның!

Алты алашқа азық болған ақылы
 Қарағанды – ол Ақбайдың Жақыбы.
 Қарағанды – Қарабастың түрмесі,
 Тауқыметтің темір құрсау тақымы!

Кенші қазақ маңдай терін сыдырып
 Жатқан жерге келу қиын қыдырып.

Қазағымның қатқан кезде қабағы
Қарағанды – түйілетін жұдырық.

Қарағанды – қасиетті ол Отан,
Қарағанды – ескі тарих, жаңа таң.
Қазағымның ашылғанда қабағы
Қарағанды – аялайтын алақан!

Айтарыңды жасқанбай айт, тіл өткір,
Қарағанды – дүрсілдеген жүрек бұл.
Қарағанды – қара бақан секілді
Қазақстан шаңырағын тіреп тұр.

Көптей көріп, құрметтеген аз ұлын,
Қарағанды – маңдайдағы жазуым.
Қарағанды – қадірімді іздесем –
Қайта айналып тауып келер қазығым!

* * *

Құлдың сөзін құрдым заман іріктер,
Майданға әлі шығасыңдар мініп кер.
Өзәзілдің әлдііне арбалып,
Ұйықтап қалған жоқсыңдар ма, ей, жігіттер?!

ҚҰЛЖАНБАЙ ҚҰМЫНЫҢ ЖҰРТЫНДА

Құлын, құлын, құлын күнім,
Құлағыма ілінді үнің.
Кезікпейсің – кезіп кетсем
Құлжанбайдың құмын бүгін.

Құлын, құлын, құлын күнім,
Жұлынды ма тұлым-гүлің?
Кекілінен сипап енді
Еркелетер ұлыңды кім?

Құпияңды ұғынды кім?
Бүгінгіден – шығындымын.
Тайғақ өмір сапарыңда
Талай тайып жығылды ұлың.

Көзіндейсің бұрынғының.
Сұрар енді сырыңды кім?
Жым-жылас боп жайылыпсың.
Мен де өзгердім.
Жырындымын.
Жүрегім бар жырым-жырым.

Құлың, құлың, құлың күнім,
Қайтарады құныңды кім?
Менің киік-тағдырым да
Қарауылға ілінді мың.
Құмдай қалың мұңым бүгін.

Құлын, құлын, құлын күнім!

* * *

Райы баяғыдан басқа күздің,
Дәмі де айнығандай ақ сағыздың.
Шөп тартып жүруші едік сонау белден
Жабысып арқасына қасқа өгіздің.

Құм сағыз,
Қара сағыз,
Аққан сағыз...
Зыр қағып жүгіруші ек тапқанша біз.
Қырларын Құлжанбайдың кезуші едік
Кірпікке қарашада қатқанша мұз.

Шал қайда – күрең атты борбайлаған?
Ел қайда – сырма айдаған, арба айдаған?
Есіңе бүгін ғана бәрі түсіп,
Несіне күрсінесің, сорқайнаған!

Ұяға болушы еді торғай да алаң...

ӘЙЕЛГЕ ОДА

Қай жерде, мейлі, қай елде
Әлемнің мәні – әйелде.
Шын мықты болсаң оныңды
Әйелге барып дәлелде!

Әйелсіз айтпан әнді мен,
Әйелмен дәмді әңгімем.
Сүйкімді болсаң шынымен
Әйелің сүйсін алдымен!

Әйелге мәлім көп сырың,
Сүрінсең – әйел деп сүрін.
Халыққа сыйлы болмайсың
Әйелге болсаң жексүрын.

Әйелсіз қонды бақ қашан,
Әйел деп түстік отқа сан.
Әлемнің тілін таппайсың
Әйелдің тілін таппасаң!

Болмасын әйел назалы,
Болмасын әйел жазалы.
Кеудесін қаққан талайдың
Әйелден болған ажалы!

Әйелден ыстық от бар ма?
Сол үшін түстік көкпарға.
Қарғағың келсе біреуді
Әйелің өлсін деп қарға!

Әйелмен құның өлшенер,
Құдайдан кейін – сол шебер.
Бақытты сен де болмайсың
Әйелің сорлы болса егер!

Жөн емес қазақ нақылы,
Болсаң да әлем ақыны,
Жетеді билеп-төстеуге
Әйелдің қысқа ақылы.

Сырыңды соған ашасың,
Шөліңді содан басасың.
Адамның күні әйелмен,
Әйелдер мәңгі жасасын!